

DEN KAOTISKE BEGYNDELSE

– adoption af afrotyske børn til Danmark i tiden efter 2. verdenskrig

Af Matilde Hørmand-Pallesen, Amalie Kønigsfeldt og Amalie Linde

I tiden efter 2. verdenskrig lykkedes det for mange danskere at adoptere afrotyske børn. Efterspørgslen på adopterbare børn var stor og formidlingen foregik ofte på ulovligt grundlag.

Fra 1950'erne og frem til midten af 1970'erne blev op mod 3000 afrotyske børn fragtet over grænsen fra det daværende Vesttyskland (herefter Tyskland) med henblik på at komme i pleje eller blive adopteret af en dansk familie. Præcis hvor mange vides ikke, da der ikke blev ført statistik (Pruzan, 1977; Justitsministeriets adoptionsudvalg, 1985). Det var exceptionelt, at så mange afrotyske børn endte i Danmark. Kun USA adopterede flere børn, omtrent 7000, som primært kom til sorte amerikanske familier (Lemke Muniz de Faria, 2003). Selv om der også blev adopteret tyske børn til Sverige, Holland og andre europæiske lande, endte langt størstedelen i Danmark eller USA. Resten blev i Tyskland.

Danmarks særegne rolle kan til dels til-

skrives en kvinde ved navn Tytte Botfeldt. I en tysk dokumentarfilm (Grabe, 1979) hævder hun at have stået for at få 2000 tyske børn til Danmark. Men hendes praksis var i årevis ulovlig, fordi hun ikke havde autorisation til at formidle kontakt mellem kommende adoptivforældre og børn: ”Indtil slutningen af 1964 fandt der derfor ikke nogen legal formidlingsvirksomhed sted vedrørende udenlandske børn, hvorimod illegal mellemmandsvirksomhed fandt sted i ikke ubetydeligt omfang” (Justitsministeriet adoptionsudvalg, 1985). Den ulovlige praksis betød, at forældrepar, som under normale omstændigheder ikke ville være blevet godkendt til adoption af et dansk barn, i stedet kunne få et barn fra Tyskland. Denne artikel belyser den kaotiske begyndelse på transnational adoption i Danmark. Artiklen bygger på materiale fra Rigsarkivet, portrætbøger, forskningsartikler, dokumentarfilm, avisartikler, private adoptionspapirer og breve samt beretninger fra adopterede, adoptivforældre og tidligere medlemmer af adoptionsforeninger og adoptionsudvalg. Researchen stammer fra arbejdet med bogen *Børneimporten* (Hørmand-Pallesen, M., Kønigsfeldt, A., Linde, A., 2013).

UØNSKET I TYSKLAND

De tyske adopterede havde sorte amerikanske fædre, udstationeret på de amerikanske baser, og hvide tyske mødre, og de var langt fra velsete i efterkrigstidens Tyskland, selv om Det Tredje Rigets ideologi om racerenhed officielt var bragt til ende. Tilmed var det sydlige Tyskland, som udgjorde en stor del af amerikanernes besættelseszone, katolsk domineret, hvilket gjorde fordømmelsen endnu større, fordi børnene oftest blev født uden for ægteskab (Lemke Muniz de Faria, 2003; Fehrenbach, 2009).

På grund af deres racemæssige baggrund blev de afrotyske børn genstand for adskillige antropologiske undersøgelser. Det førte til to diametralt modsatte forestillinger om, hvad der ville være bedst for børnene. Enten skulle de integreres fuldt ud i det tyske samfund og den hvide befolkning skulle uddannes i at omgås dem. Eller også skulle der ske en total segregation af børnene og den hvide befolkning enten via bortadoptioner til udlandet eller ved, at børnene skulle leve på isolerede institutioner i Tyskland. I et notat fra 1950 bad det tyske indenrigsministerium henholdsvis den katolske kirke og den prote-

stantiske kirke samt alle børne- og ungdomsværn i landet om at tage stilling til, hvorvidt børnene burde deporteres til andre lande (Lemke Muniz de Faria, 2003). Klart størstedelen var positive over at sende børnene til andre lande, særligt til sorte amerikanske familier, hvor børnene ville ligne deres adoptivforældre. Både i USA og i Danmark var der ivrige aftagere.

DANSK EFTERSPØRGSEL PÅ ADOPTIVBØRN

I 1950'ernes Danmark var der langt færre danske børn til bortadoption, end der var adoptionssøgende, og derfor begyndte man at se mod udlandet. Tidligere var en håndfuld andre udenlandske krigsbørn blevet adopteret af velmenende familier, som havde haft børnene i pleje på rekreationsophold, og som efterfølgende ønskede at beholde dem. Det gjaldt særligt for de såkaldte wienerbørn, men også hollandske, spanske og finske børn blev inviteret til Danmark på plejeophold. Langt de fleste kom dog tilbage til deres familier, for hensigten med at tage dem i pleje i Danmark var ikke at skaffe adoptivbørn (Knudsen, 2012). Traditionen

for at tage imod krigsbørn i de skandinaviske lande anses dog som en af årsagerne til, at netop Skandinavien er den region i verden, hvortil der er adopteret flest børn fra udlandet målt i forhold til indbyggertal. Eksempelvis er godt halvdelen af de 50.000 koreanske adopterede, der er kommet til Europa, adopteret til netop de Skandinaviske lande (Hübinette, 2006).

Det faldende antal danske adoptivbørn skyldtes, at det var blevet mere socialt acceptabelt at være enlig forælder og økonomisk muligt at opfostre et barn alene, frem for at bortadoptere. Derfor voksede køen til et adoptivbarn. Begyndelsen på udenlandsk adoption løste til dels denne ventelisteproblematik. Ligeledes kunne de, der ønskede at adoptere fra Tyskland, undgå Mødrehjælps strikse undersøgelser. Det lille antal danske adoptivbørn, og det høje antal adoptionsansøgere betød, at Mødrehjælpen kunne foretage en skarp udvælgelse og kassere mange ansøgere (Skalts & Nørgaard, 1982). Dem, der ikke kunne blive godkendt til et dansk barn, kunne i stedet hente et barn i Tyskland og tage det i pleje med adoption for øje uden at blive underkastet de samme undersøgelser.

Ifølge Vera Skalts, som var formand for Mødrehjælpen 1950-76, så affødte dette problem: ”De fleste af disse adoptioner blev ordnet på ret tilfældig vis, uden undersøgelser af hverken adoptivforældre eller børn, og i mange tilfælde så man svære problemer dukke op” (Skalts & Nørgaard, 1982, s. 140). På baggrund af en endnu ikke udgivet afhandling om adoptioner af tyske børn til Skandinavien, vurderer den tyske forsker Nadine Golly dog også, at nogle danskere adopterede af mere idealistiske grunde.¹⁾

ULOVLIGE ADOPTIONER

De første tyske børn kom til Danmark i 1950 i forbindelse med en ferielejr grundlagt af filantropen Stig Guldberg, som ønskede at invitere krigsinvalid og andre udsatte børn fra Tyskland på ferie. Der blev også tilbudt kortere ferieophold hos danske plejefamilier (Guldberg, 1960). Tytte Botfeldts familie fik et 10-årigt ferie barn, og Botfeldt begyndte herefter at hjælpe Guldberg med at formidle ferieopholdene. De mange fami-

lier, der ønskede at beholde deres ferie barn, hjalp hun også med det besværlige adoptionsarbejde, hvilket dog var ulovligt. Botfeldt selv blev gjort opmærksom på dette af justitsministeren, men fortsatte ufortrødent.²⁾ Den såkaldte mellemmandslov forbød nemlig privatpersoner at formidle plejeophold eller adoptioner, med mindre de havde autorisation fra Justitsministeriet, og det havde Botfeldt ikke.

Formidlingen skete under dække af, at familien selv havde skabt kontakt til barnet og de tyske myndigheder.³⁾ Det var nemlig lovligt selv at ordne adoptionen, men for de fleste danskere var det umuligt på egen hånd at finde frem til et barn og konferere med de tyske myndigheder. Derfor søgte de hjælp hos en mellemmand. De vordende adoptivforældre løb ikke nogen personlig risiko, for ifølge loven var det kun mellemmanden, som kunne straffes. En overtrædelse af loven kunne udløse bøder og fængselsstraf i op til tre måneder.

LET AT FÅ PLEJETILLADELSE

Når kontakten mellem barn og forældre var skabt, hentede forældrene typisk barnet i Tyskland, eller barnet blev fulgt til Danmark eller sat på et tog alene. Det kostede ikke andet end rejseudgifterne og nogle frimærker at adoptere. Botfeldt tog ikke penge for sin formidling (Madsen, 1983).

De færreste adoptivforældre havde en plejetilladelse, før barnet blev anbragt i hjemmet, selv om dette var et krav ifølge dansk lovgivning (Frost, 2005). Ifølge en redegørelse udarbejdet af Plejehjemsforeningerne i 1972, var det i 1960'erne:

”formegentlig [...] undtagelsen, at der blev rettet henvendelse til børne- og ungdomsværnet inden barnets modtagelse i plejehjemmet”.⁴⁾ Hvor mange børn, der boede hos familier uden plejetilladelse, vidste man ikke, men Plejehjemsforeningerne antog, at det er et ganske betydeligt antal: ”Muligt vil en fuldstændig registrering afsløre, at omkring det dobbelte antal børn opholder sig i plejehjem. Mange er anbragt hos enlige eller plejeforældre langt over de 40 år – altså hos folk, der ikke ville kunne få lov at adoptere”.⁵⁾ Det var ellers nemt at få en plejetilladelse. Undersøgelsen bestod blot af, at en

Foto: Thomas Cato / Art: Danh Vo

repræsentant fra børne- og ungdomsværnet skulle aflægge besøg i hjemmet og konstatere, om der var en seng til barnet. Derudover skulle plejeforældrene udfylde en helbredsattest og et oplysningskema. Der blev sjældent givet afslag, hvilket var noget, som Plejehjemsforeningerne bemærkede: "I en omstændighed, at der i 1967/68 er meddelt 1691 plejetilladelser, imedens der kun er meddelt 22 afslag, bekræfter formodningen om, at der skal meget alvorlige ting til for at plejetilladelse nægtes".⁶⁾

Selv hvis adoptionsansøgerne ulovligt havde bragt barnet ind i landet, og i øvrigt ikke opfyldte betingelserne, var det alligevel muligt at få en plejetilladelse. Reelt var det uden konsekvenser at omgå de få regler og love, der var på området. Når plejetilladelsen var givet, kunne børneværnet, ifølge lov om børne- og ungdomsforsorg, selv beslutte, om der var tilstrækkelig grund til at føre tilsyn (se Betingelser for plejetilladelse med adoption for øje). Og det mente flertallet

ikke, at der var. I en undersøgelse⁷⁾ af værnenes praksis svarede blot otte udvalgsformænd ja til, at det var nødvendigt at føre tilsyn med plejebørn, mens 34 svarede nej. Selv hvis det blev opdaget, at et plejebarn mistrivedes i sin plejefamilie, eller var kommet dertil på ulovlig vis, skulle der meget grumme forhold til, før myndighederne fjernede plejebarnet, idet børneværnet mente, at det kunne skade barnet mere at flytte det til en anden familie. Særligt hvis barnet havde boet længe i plejefamilien, var forældrene så godt som sikre på at få lov til at få plejetilladelsen ombyttet til en adoptionsbevilling.

Selve ansøgningen om adoptionsbevilling var derimod tungere og mere bureaukratisk. Straffeattester, skatteoplysninger og to såkaldte vandelsattester, hvor to bekendte skrev under på, at parret var i stand til at tage vare på et barn, skulle sendes til Justitsministeriets 1. Kontor, adoptivforældre skulle udfylde et skema med

oplysninger om sig selv, og både familien og barnet skulle underkastes en helbredsundersøgelse. Derefter kunne Justitsministeriet som sidste punktum udstede en kongelig bevilling, hvor adoptionen blev gjort vittelig. Derefter skulle barnet løsnes af sit tyske statsborgerskab og søge om dansk statsborgerskab.⁸⁾

KRITIK AF DE ULOVLIGE ADOPTIONER

I 1960 søgte Botfeldt om tilladelse til adoptionsformidling, men fik afslag. I 1962 søgte hun igen, og hun havde i mellemtiden indsamlet 400 underskrifter som opbakning til idéen (Madsen, 1983). Hun fik dog afslag med begrundelsen, at enkeltpersoner ikke længere kunne få udstedt autorisation. Hun blev i stedet foreslået at gå til Plejehjemsforeningerne, men de var ikke interesserede i at medvirke til at formidle udenlandske børn: ”Vi har slet ikke personale til de påkrævede undersøgelser, og at der er nogle enkelte damer, der tør ordne noget sådant alene, finder jeg frygtelig synd for de børn, man ønsker at hjælpe”, udtalte Plejehjemsforeningernes formand Etlar Andersen.⁹⁾ Heller ikke Mødrehjælpen mente, at det var dens opgave, idet det blev skønnet, at der ikke var tale om en børneforsorgsmæssig opgave, men at formidlingen af udenlandske børn i højere grad sigtede på at tilfredsstille de danske adoptionensøgere behov for at få børn.¹⁰⁾ Reelt var der derfor ingen instanser, som varetog opgaven med at føre tilsyn med adoptionsformidlingen.

Kritikken bredte sig hurtigt til dagspressen, og der blev skrevet utallige artikler om Botfeldts ”hemmelige adoptionscentral”, og hendes virke blev omtalt som en ”offentlig hemmelighed”. Direkte konfronteret med sine ulovlige gerninger, benægtede hun dog alt¹¹⁾, om end hun senere i 1963 åbent fortalte til Ekstra Bladet, hvordan hun i flere år havde arbejdet med adoption.¹²⁾ På trods af, at den ulovlige og efterhånden systematiske mellemmandsvirksomhed var kendt i den brede offentlighed, lod myndighederne alligevel praksis fortsætte. *Hvorfor* er det svært at svare enkelt på, men det kan måske skyldes, at synet på børn var markant anderledes på den tid, og at adoption helt grundlæggende blev anset som en god løsning.

De mange ulovlige adoptioner tiltrak sig også udlandets opmærksomhed, og den verdensomspændende børnevelfærdsorganisation International Social Service (ISS) skrev til Socialministeriet med et budskab om, at der måtte gøres noget. ISS krævede ”et nøje studium af barnets vordende hjem, fordi man af erfaring ved, at mellemstatslige adoptioner er for tilfældige og uovervejede”.¹³⁾ ISS var blevet bekendt med den ulovlige praksis, fordi de tyske børneværnsmyndigheder havde kontaktet organisationen for at få hjælp til at undersøge de danske par, der henvendte sig til tyske organisationer. ISS havde ikke nogen afdeling i Danmark, så derfor ville de have en regeringsanerkendt organisation til at foretage de undersøgelser, som tyskerne efterspurgt.¹⁴⁾ Socialministeriet skrev derfor til Mødrehjælpen og bad dem tage del i adoptionsarbejdet med udenlandske børn, men løsningen viste sig ikke at være holdbar i længden. I maj 1964 nedsatte Justitsministeriet derfor et udvalg, der skulle drøfte, hvordan problemerne kunne løses permanent.

DA DET ULOVLIGE BLEV LOVLIGT

Udvalget bestod af repræsentanter for Justitsministeriet og Socialministeriet, Vera Skalts fra Mødrehjælpen, Etlar Andersen fra Plejehjemsforeningerne, samt Cai Holt og Kai Aaen for den nystiftede forening Glemte Børn. Kort forinden i 1963 havde Holt og Aaen, sammen med Botfeldt og andre adoptivforældre, stiftet Glemte Børn (nu Dan Adopt). Efter drøftelser i udvalget blev der hurtigt enighed om, at de offentlige organisationer, som stod for at formidle adoptioner af danske børn, *ikke* skulle formidle udenlandske adoptioner. Af kontaktudvalgets udvalgsmateriale fremgår det, at de til gengæld skulle foretage undersøgelserne af adoptionensøgere.¹⁵⁾ Selve formidlingen og kontakten med udlandet skulle derimod foretages af Glemte Børn. Udvalget arbejdede hurtigt og effektivt, og i november samme år anbefalede det, at ”det tillades Landsforeningen Dansk Hjælpe-Organisation for Glemte Børn at medvirke som mellemmand i dette arbejde”.¹⁶⁾

Med ét blev det ulovlige dermed gjort lov-

ligt, og 1. januar 1965 trådte de nye regler i kraft. I stedet for at blive straffet fik Botfeldt og hendes forening nu den tilladelse, som hun havde kæmpet for i flere år. Med autorisationen fulgte der dog en række betingelser. Barnet skulle blandt andet have en opholdstilladelse inden indrejse til Danmark, og vigtigst af alt måtte foreningen ikke henvende sig til myndigheder eller institutioner i udlandet på vegne af adoptionsansøgere, før disse var blevet undersøgt og godkendt til adoption af enten Plejehjemsforeningerne, Mødrehjælpen eller Børne- og Ungdomsværnet i København.¹⁷⁾ Denne struktur, hvor offentlige instanser undersøger danske adoptivforældre, og hvor private organisationer formidler børn fra udlandet, gælder den dag i dag.

BEGYNDELSEN PÅ GLEMTE BØRN

Glemte Børn var i begyndelsen en primitiv forening, der blev drevet af frivillige. Med autorisationen i 1965 kom der dog for alvor gang i efterspørgslen på adoptivbørn. Kai Aaen beskrev i 1996, hvordan foreningen var "helt uforberedt på et sådant hastværk og helt uden organisation eller støtte til at påtage sig sin del af opgaven" (Aaen, 1996). Foreningen skaffede sig et kontor i en træbarak ved fængslet Kærshovedgård ved Ikast, hvor Aaen selv arbejdede som socialrådgiver. Der var intet kontorinventar, telefonkontakten var en forlængerledning på fængslets personaletelefon, og den lille landcentral var forbindelsesleddet til omverdenen.

Når Glemte Børns første formand Cai Holt i dag ser tilbage på foreningens opstart, mener han ikke, at foreningen havde de nødvendige ressourcer til at påtage sig ansvaret: "Vi var amatører. Vi var unge, og vi var ikke dygtige nok til at indse, at sådan en skude kan kæntré, hvis man ikke passer på. Og så tror jeg, vi manglede forståelse for, at adoptivforældrenes behov ikke altid var samstemmende med børnenes tarv" (fra interview med Cai Holt, foråret 2013).

NYT SYSTEM IKKE GARANTI FOR KONTROL

Formelt set skulle adoptivforældre undersøges og godkendes fra 1965, med mindre der

var tale om en privat adoption, og i praksis foregik mange adoptioner stadig på privat initiativ, hvor der ikke blev foretaget undersøgelser af adoptionssøgende (Justitsministeriets adoptionsudvalg, 1985). Mange utålmodige par tog til Tyskland og hentede børn, selv om de ikke var blevet godkendt til adoption eller ansøgningen ikke var færdigbehandlet. Derudover var det umuligt at foretage lige så grundige undersøgelser af udenlandske børn som af danske børn, fordi de oplysninger, som Mødrehjælpen fik fra Tyskland, ofte var utilstrækkelige. Mødrehjælpen havde svært ved at følge med, i takt med at de mange sager strømmede ind, og det gjorde folk så utålmodige, at mange trodsede reglerne.¹⁸⁾ Derfor endte børn stadig hos plejeforældre, som ikke var blevet undersøgt af offentlige instanser, og ofte henvendte plejeforældrene sig først til Mødrehjælpen, når de havde haft barnet i pleje i noget tid og derefter ville ansøge om adoption. Ifølge Vera Skalts var adoptionsarbejdet kommet ind i "en ond cirkel".¹⁹⁾

I pressen blussede debatten om de mange problemer med udenlandsk adoption op på ny, og det blev refereret, at 25 børnepsykiatere i et brev til Justitsministeriet havde afgivet en fælles erklæring, fordi de var bekymrede for, at de tyske adopterede kunne få store psykiske problemer i fremtiden.²⁰⁾ Til Plejehjemsforeningernes årsmøde i 1965 rejste en bekymret læge sig op og sagde: "Det er svært at komme over grænsen med en ekstra flaske snaps, for her er et punkt, hvor vi har en effektiv kontrol. Men drejer det sig om børn, kan de åbenbart frit bringes med over grænsen af hvem som helst. Mon det virkeligt kan være rigtigt af os stadig at lade dette ske?"²¹⁾

UENIGHED I GLEMTE BØRN

Det var ikke kun i pressen, at diskussionerne fortsatte, men også internt i Glemte Børn ifølge daværende bestyrelsesmedlemmer.²²⁾ Foreningen flyttede til Viborg i lejede lokaler i 1967 og fik de første egentlige lønnede medarbejdere, men der var stadig uenighed omkring, hvor organiseret foreningen skulle være. Også prioriteringen af kræfterne var der uenighed om. Vietnamkrigen og Korea-krigens eftervirkninger i slutningen af 1960-

erne udvidede antallet af nødlidende børn, og det begyndte i stigende grad at optage Botfeldt (Madsen, 1983). Antallet af adoptioner af tyske børn toppede i 1968 og dalede så, til dels fordi tyskerne selv begyndte at adoptere flere børn (Justitsministeriets adoptionsudvalg, 1985). Derfor begyndte Botfeldt at vende blikket mod øst, og hendes interesse for krigsinvalidede børn steg. Botfeldt engagerede sig derfor i den nystartede organisation Terre des Hommes, hvis danske afdeling blev grundlagt i 1967. Organisationen arbejdede for bedre vilkår for fysisk handicappede børn i udlandet og børn over fem år – det vil sige børn, som det var svært at finde adoptivforældre til.

I Glemte Børn handlede det med Botfeldts ord dog mere om at finde ”prima unger til prima familier”, som hun skriver i et julebrev²³⁾ til sine venner og bekendte i 1967, og det mente hun ikke, foreningen kunne være bekendt. Hendes kritiske holdning til dette blev blot skærpet med tiden. I efteråret 1969 kulminerede konflikterne i Glemte Børn, og foreningen blev splittet i to. Kløften var dyb og gravet af flere problemstillinger. Udover spørgsmålet, om hvorvidt det var hensigtsmæssigt at adoptere handicappede og større børn, skabte formaliseringen af adoptionerne splittelse. Botfeldts ustrukturerede tilgang, som havde fungeret for hende, da hun opererede på egen hånd, var ikke forenelig med et statsautoriseret foretagende, mente kritikerne.²⁴⁾

Derudover var de uenige om, hvor åbne adoptionerne skulle være. Botfeldt så gerne, at adoptivforældrene fik så mange informationer som muligt om både børnene og de biologiske forældre. Andre mente, at det kunne være skadeligt for barnet, hvis de danske adoptivforældre vidste for meget om barnets biologiske familie, og hvis den biologiske familie vidste for meget om dem. Det endte med, at bestyrelsen blev udskiftet med andre medlemmer, der var mere venligstemt over for Botfeldts linje. Kai Aaen og andre tidligere bestyrelsesmedlemmer stiftede i stedet deres egen adoptionsforening, som kom til at hedde Adoption Center (senere AC Børnehjælp). DanAdopt og AC Børnehjælp er i dag de eneste to organisationer i Danmark, der har autorisation til at formidle adoptioner fra udlandet. Terre des

Hombres, som var den tredje formidlende organisation, lukkede ned for den del af sit arbejde i 1999. Selv om Botfeldt forblev i Glemte Børn, prioriterede hun arbejdet med handicappede og større børn i Terre des Hommes, en organisation hun med tiden engagerede sig fuldt ud i.

ADOPTIONSUDVALGETS ARBEJDE

I 1969 nedsatte Justitsministeriet et adoptionsudvalg, der havde til formål at foretage en gennemgang af adoptionsloven. Udvalget sad i 16 år frem til 1985 og udarbejdede fire betænkninger, som i store træk ligger til grund for nutidens adoptionsystem. Udvalget diskuterede blandt andet, om adoptionsystemet skulle ændres, så det udelukkende var offentlige instanser, der varetog adoptionerne, ligesom det gjaldt for adoptionerne af danske børn: ”En offentlig formidlingsinstans vil selvsagt give det offentlige fuldt indseende med og kontrol over, hvorledes formidlingsarbejdet tilrettelægges og udføres, og dermed optimalt opfylde det nævnte kvalitative krav” (Justitsministeriets adoptionsudvalg, 1985).

Men udvalget var samtidig bange for, at afgiverlandene ikke ville samarbejde med offentlige instanser. I Sverige var udenlandske adoptioner i en årrække frem til 1979 formidlet af offentlige myndigheder, men flertallet af de udenlandske formidlere ville ikke samarbejde med det offentlige. De var selv privatejede institutioner og foretrak et samarbejde med lignende organisationer. Derfor blev udvalget enig om: ”arbejdet mest hensigtsmæssigt udføres af få højt kvalificerede og erfarne private organisationer i henhold til offentlig autorisation og under offentligt tilsyn” (Justitsministeriets adoptionsudvalg, 1985).

Hvordan man skulle indrette systemet og varetage adoptivbørnenes tarv bedst muligt, beroede dog udelukkende på de forskellige udvalgsmedlemmers egne meninger og erfaringer, for ingen havde endnu på systematisk og videnskabelig vis undersøgt forholdene for de udenlandske adoptivbørn i Danmark. Derfor bestilte udvalget en undersøgelse hos Socialforskningsinstituttet (SFI). Resultatet blev rapporten *Født i udlandet – adopteret i Danmark* (Pruzan, 1977), som

undersøgte tyske og koreanske adoptivbørns tilpasning. Ifølge Vita Pruzan, som var med til at udarbejde rapporten, var der interessegrupper, som forsøgte at presse SFI til ikke at medtage de tyske adopterede i undersøgelsen, fordi de ønskede at fremstille transnational adoption i et positivt lys. Som Pruzan siger: "Nogle kredse ønskede, at det skulle se positivt ud alt sammen. Men vi blev jo nødt til at tage dem med, for det var en af de store grupper af adoptivbørn på det tidspunkt".²⁵⁾ Selv om undersøgelsens resultater ikke var entydigt positive, konkluderede SFI, at adoption for langt de fleste var en positiv ting (Pruzan, 1977). Om dette siger Pruzan selv: "Dengang var rapporten jo med til at frikende udenlandsk adoption".²⁶⁾

ET MØNSTER AF LOVOVERTRÆDELSER

I marts 1977 blev Botfeldt, som repræsentant for Terre des Hommes, medlem af Justitsministeriets adoptionsudvalg (nedsat 1969), som blandt andet havde til opgave at overveje en revision af mellemmandsloven. En lov som hun samtidig overtrådte igen. Terre des Hommes havde flere gange i årene forinden søgt om tilladelse til at formidle adoptioner fra Sri Lanka, men hver gang blev ansøgningerne afslået med henvisning til, at adoptionssituationen i Sri Lanka ikke var helt afklaret. I februar 1977 sendte Botfeldt alligevel et brev ud til en kreds af adoptionsansøgere, hvori hun beskrev, hvordan de skulle henvende sig til hr. Gunapala i Sri Lanka for at få et barn. Allerede ugen efter skrev Justitsministeriet til Terre des Hommes og udbad sig en forklaring omgående. Det var endnu en overtrædelse af mellemmandsloven, skrev Justitsministeriet. Terre des Hommes beklagede dette i et brev, og dermed blev sagen lukket.²⁷⁾

Organisationens journalisering, der af Justitsministeriet blev betegnet som "ikke så professionel" (Justitsministeriets Adoptionsudvalg, 1985), blev dog sidenhen påtalt, og da Terre des Hommes' bevilling blev forlænget i 1980, var det med krav om, at organisationen skulle have en central administration. Problemerne med den til tider ulovlige adoptionsformidling fortsatte og gjaldt også organisationer i afgiverlandene. I 1977 var

der eksempelvis problemer med såkaldte formidlingsbureauer i Thailand, som opkøbte børn til adoption.²⁸⁾ Året efter blev Botfeldt alvorligt syg af kræft, men hun blev ved med at arbejde ihærdigt fra sit sygeleje og fortsatte med at deltage i møderne i det adoptionsudvalg, som havde siddet siden 1969, og som hun blev en del af i 1977. I 1979 døde hun, 59 år gammel (Madsen, 1982).

AFSLUTNING

Historien om ulovlig adoptionsformidling begynder og ender dog ikke med Botfeldt. I 1990'erne opstod problemer med Terre des Hommes' formidling af rumænske børn til adoption. Efter Ceaucescu-regimets fald i 1989 bortadopterede Rumænien 10.000 børn til vestlige adoptivfamilier i løbet af få år. En del kom til Danmark, og nogle af børnene viste sig at have alvorlige helbredsproblemer, som der ikke havde stået noget om i lægeerklæringerne. Derfor fik danske adoptivforældre formidlet syge og handicappede børn uden at vide det.²⁹⁾ I 2007 rapporterede danske medier om skandaler fra Andra Pradesh i Sydindien, og det kom frem, at de danske adoptionsbureauers samarbejdspartnere havde købt børn af fattige kvinder og tjent penge på at bortadoptere børnene. På det tidspunkt havde flere danske familier modtaget børn fra de omtalte børnehjem (Indien-undersøgelsen, 2007).

Alligevel mente interesseorganisationen Adoption & Samfund, at adoption var en stor succes, da den i 1995 så tilbage på udenlandsk adoption i bogen *Adoption i Danmark*: "International adoption har op gennem 70'erne, 80'erne og 90'erne givet Danmark en entydig succeshistorie" (Christensen, Hørlück, Klüver, Povelsen, 1995). Siden da har der været yderligere skandalesager, som har vist, at det transnationale adoptionssystem ikke kan garantere, at adoptionerne foregår på et tilstrækkeligt betryggende grundlag. Senest i sagen om etiopiske børnehøstere, der betød, at Danmark i en periode i 2013 lukkede for adoptioner fra Etiopien.³⁰⁾ På den baggrund kan det diskuteres, om transnational adoption i sin nuværende form kan siges at være en entydig succeshistorie for alle involverede

parter. En diskussion, der blusser op i disse år, og som trækker tråde tilbage til tidligere debatter om, hvorvidt transnational adoption skal betragtes som – eller erstattes af – nødhjælp, om formidling skal være et privat eller offentligt anliggende, om adoptionerne skal være åbne eller lukkede. Og i sidste ende om adoption hovedsageligt finder sted for barnets eller adoptivforældrenes skyld.

Forfatterne er alle journalister – sammen udgav de i 2013 bogen 'Børneimporten', Kristeligt Dagblads Forlag.

LITTERATUR:

- Aaen, K. (1996). Starten på formidling af udenlandske børn i Danmark. Uddrag af artikel bragt i Adoption Centers blad. Se http://adoption.dk/2002/02mar_18.HTM (lokaliseret 4.12.13).
- Betingelser for plejetilladelse med adoption for øje. Punkt 14 i Socialministeriets cirkulære nr. 144 af 28. juni 1966 om tilladelse til og tilsyn med privat familiepleje I: Justitsministeriets Adoptionsudvalg (1974). Undersøgelse i adoptionssager. Betænkning nr. 718, Staten 1974. Findes på statensnet.dk
- Christensen, A., Hørlück, J., Klüver, L. & Povelsen, V. (1995). *Adoption i Danmark: Oplæg til reform. En udredning om baggrunde og forudsætninger for international adoption og et forslag til reform af det danske adoptionssystem*. Forlaget Thorup.
- Lemke Muniz de Faria, Y.-C. (2003). Germany's Brown Babies Must be Helped – Will You? – US Adoption Plans for Afro-German Children 1950-1955. I: *Callaloo* 26(2), s. 342-362.
- Fehrenbach, H. (2009). Black Occupation Children and the Devolution of the Nazi Racial State. I: R. Chin, H. Fehrenbach, G. Eley & A. Grossmann (red.). *After the Nazi Racial State: Difference and Democracy in Germany and Europe*, s. 30-54. University of Michigan Press.
- Frost, L. (2005). *Fremmedadoption – Retshistorisk belyst*. Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Grabe, H.-D. (instruktør). (1979). *Tytte Botfeldt – Auf Sterben freu ich mich* [dokumentarfilm]. Vesttyskland: ZDF.
- Guldberg, S. (1960). *De glemte børn*. Christian Erichsens Forlag.
- Hübinette, T. (2006). Between European Colonial Trafficking, American Empire-Building and Nordic Social Engineering: Rethinking International Adoption From a Postcolonial and Feminist Perspective. Paper fra konferencen *Rethinking Nordic Colonialism*, The Faroe Islands.
- Hørmand-Pallesen, M., Kønigsfeldt, A. & Linde, A. (2013). *Børneimporten*. Kristeligt Dagblads Forlag.
- Indien-undersøgelsen (2007). Undersøgelsesrapport om adoptionsformidling fra Indien 2000-2007. Ministeriet for familie- og forbrugeranliggender, Familiestyrelsen. Se http://adoption.dk/oldsite/aogs_politik/071019_Indien-undersoegelsen.pdf (lokaliseret 4.12.13).
- Justitsministeriets Adoptionsudvalg (1985). Adoption af udenlandske børn og adoptionsformidling. Betænkning IV fra Justitsministeriets Adoptionsudvalg (Betænkning nr. 1053). Findes på statensnet.dk
- Knudsen, S.H. (2012). *Wienerbørn – barndom i krigens skygge*. Gads Forlag.
- Madsen, M. (1983). *Hjerteligst i hast... Tytte*. Jessens Forlag.
- Pruzan, V. (1977). *Født i udlandet – adopteret i Danmark*. Socialforskningsinstituttet, SFI, publikation 77. Teknisk Forlag.
- Skalts, V. & Nørgaard, M. (1982). *Mødrehjælpens epoke*. Forlaget Rhodos.

NOTER:

1. Jf. privat e-mail korrespondance mellem Nadine Golly og forfatterne, 20. juni 2012.
2. Se Justitsministeriet, Adoptionsudvalget. Arkivserie: Materiale vedr. Formidlende organisationer – Terre des Hommes, Adoption Center (løbenummer 10) og arkivserie: Materiale vedr. DanAdopt-Glemte børn mm. (løbenummer 11). Rigsarkivet.
3. Original brevkorrespondance mellem Tytte Botfeldt og familien Rasmussen, 1958. Privateje.
4. Se Justitsministeriet, Udvalget af 2. december 1969 vedr. Adoptionsloven. Arkivserie: Materiale vedr. formidlende organisationer 1971-1985, Mødrehjælpen og Plejehjemsforeningerne og børne- og ungdomsværn (løbenummer 11). Rigsarkivet.
5. Se Justitsministeriet, Udvalget af 2. december 1969 vedr. Adoptionsloven. Arkivserie: Materiale vedr. formidlende organisationer 1971-1985, Mødrehjælpen og Plejehjemsforeningerne og børne- og ungdomsværn (løbenummer 11). Rigsarkivet.
6. Se Justitsministeriet, Udvalget af 2. december 1969 vedr. Adoptionsloven. Arkivserie: Materiale vedr. formidlende organisationer 1971-1985, Mødrehjælpen og Plejehjemsforeningerne og børne- og ungdomsværn (løbenummer 11). Rigsarkivet.
7. Se *Børneværnets tilsynspraksis – en undersøgelse af 45 kommuners administrering af det almindelige børnetilsyn og af tilsynsværgeordningerne* af B. Jordahn, K. Rasmussen, S. Skyum-Nielsen og J. Vedel-Petersen. Bilag X i Betænkning vedr. revision af loven om børne- og ungdomsforsorg, nr. 326, 1963.
8. Se Justitsministeriet, 1. Ekspeditionskontor. Arkivserie: Journalsager 1848-1967. Journalnummer 163. Rigsarkivet.
9. Jeg bestilte et barn. *BT*, 16. februar 1963.
10. Se Justitsministeriet, Udvalget af 2. december 1969 vedr. Adoptionsloven. Arkivserie: Materiale vedr. formidlende organisationer 1971-1985, Mødrehjælpen, Plejehjemsforeningerne og børne- og ungdomsværn (løbenummer 11). Rigsarkivet.
11. 'Børneimportør' taler ud. *Politiken*, 20. februar 1963.
12. Hun leder hemmelig adoptionscentral, *Ekstra Bladet*, 9. november 1963.
13. Nørgaard, J. (1963, 10. november) Adoption er ikke altid den bedste løsning for børnene. *Politiken*.
14. Se Adoptionsudvalget, kontaktudvalget vedr. adoption, udvalgsmateriale, 1963-1973 (løbenummer 18). Rigsarkivet.
15. Se Adoptionsudvalget, kontaktudvalget vedr. adoption, udvalgsmateriale, 1963-1973 (løbenummer 18). Rigsarkivet.
16. Se Adoptionsudvalget, Kontaktudvalget vedr. adoption, udvalgsmateriale, 1963-1973 (løbenummer 18). Rigsarkivet.
17. Se Glemte Børns autorisation fra Justitsministeriet, Adoptionsudvalget. Arkivserie: Materiale vedr. de formidlende organisationer: DanAdopt-Glemte Børn (løbenummer 11). Rigsarkivet.
18. Utålmodige ægtepar truer adoptionerne. *BT*, 27. november 1965.
19. Utålmodige ægtepar truer adoptionerne. *BT*, 27. november 1965.
20. Utålmodige ægtepar truer adoptionerne. *BT*, 27. november 1965.
21. Hvorfor ikke adoptere grønlandske børn. *BT*, 29. november 1965.
22. Se Madsen (1983). Der henvises desuden til private interview med John Tøth, Cai Holt og Bente Botfeldt foretaget af forfatterne, foråret 2013.
23. Tyttes julebreve fra 1967, 1969 og 1976. Privateje. Udlånt af Lissen Schougaard.
24. Jf. private interview med John Tøth, Cai Holt og Bente Botfeldt foretaget af forfatterne, foråret 2013.
25. Jf. privat interview med Vita Pruzan foretaget af forfatterne, foråret 2012.
26. Jf. privat interview med Vita Pruzan foretaget af forfatterne, foråret 2012.
27. Se Justitsministeriet, Adoptionsudvalget. Arkivserie: Materiale vedr. Formidlende organisationer – Terre des Hommes, Adoption Center (løbenummer 10). Rigsarkivet.
28. Se Justitsministeriet, Adoptionsudvalget. Arkivserie: Materiale vedr. DanAdopt-Glemte børn mm. (løbenummer 11). Rigsarkivet.
29. Sagen fik offentlighedens bevågenhed, da DR i 1998 sendte programmet *Ønskebarnet*. Civilretsdirektoratet iværksatte senere en undersøgelse om adoptionerne fra Rumænien, der blev offentliggjort i oktober 2000. Se også: Fejl i rumænske adoptionssager. *Berlingske Tidende*, 27. oktober 2000.
30. Holst, N. (2013, 5. april) Hækkerup standser omstridte adoptioner fra Etiopien. *Politiken*.